

COG 432 Avrupa

2. Hafta: Avrupa Fiziki Coğrafyası

Dersi Veren Öğretim Elemanı
Arş. Gör. Dr. Ayla DENİZ

- Avrupa kıtası, Asya'nın batıya doğru uzanan bir parçası olup, eski dünya karaları üzerinde yer alır. Okyanusya'nın ardından dünyanın en küçük kıtası olma özelliği taşır.
- Avrupa kıtası çok parçalı bir görünüme sahiptir. Okyanus ve denizler kara içlerine sokulmuşlardır. Bu nedenle özellikle Batı Avrupa'da hemen hiçbir yerin denizden uzaklığı 500 km'yi geçmez.
- Kıyılarının uzunluğu 38.000 km'yi bulan kıtada denizlere ve okyanuslara doğru sokulmuş pek çok yarımada mevcuttur. Bunların başlıcaları, Akdeniz'den batıya doğru İber, İtalya ve Balkan yarımadaı, Atlas okyanusunda İskandinav yarımadaı, Baltık ve Kuzey denizi arasında Jutland (Danimarka) yarımadaıdır. Ayrıca kıtayı üç yönden çevreleyen denizlerde çok sayıda ada bulunur. Büyük adalar Britanya, İrlanda, İzlanda, Blear adaları, Sardinya, Korsika, Sicilya ve Girit'tir.

- Avrupa kıtası bir bütün olarak fazla yüksek değildir. Nitekim ortalama yükseltisi sadece 330 km'dir. Yeryüzü şekilleri bakımından doğu ve kuzeyde yeknesaklık, batı ve güneyde çeşitlilik göze çarpar.
- Kıtanın kıvrım sistemleri ve görüldükleri kesimler şunlardır:
 - Kaledonya Kıvrımları (Kıtanın Kuzey ve Kuzeybatısında)
 - Hersiniyen Kıvrımları (Kıtanın Batı ve Orta Kesiminde)
 - Alp Kıvrımları (Güney Avrupa'da)
- Düzlük alanlar ve buldukları yerler ise şöyle sıralanabilir:
 - Eski Penepren ve Platformlar (Doğu ve Kuzeydoğu Avrupa'da)
 - Çöküntü Havzaları (Orta Avrupa'da)
 - Alüvyal Birikim Ovaları (Alplerin Çevresindeki Çukur Alanlar ve Kıyılarda)

Yararlanılan Kaynak: Gümüş, E. 2005. *Avrupa Kıtası*. Gümüş, E. ve Güçlü, Y. (Ed). Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. 95-150, Lisans Yayıncılık

- Kıta, coğrafi yönden Doğu, Batı, Kuzey, Orta ve Güney Avrupa olmak üzere 5 bölüme ayrılır.
- **Doğu Avrupa**, tekdüze yapısı ve silik röliyefi ile Kuzey Asya ovalarının bir devamı gibidir ve Asıl Avrupa karakterini taşıyan batıdaki parçalı kütle ile Asya arasında adeta geniş bir geçiş sahası özelliği taşır. Doğu Avrupa'yı asıl Avrupa'dan ayıran sınır Tuna ve Vistül ırmaklarının ağız kesimleri arasında çizilecek bir hat olarak gösterilebilir (Bazen bu çizgi yerine ondan az farklı olan Odesa-Danzig hattı alınmaktadır).
- **Batı Avrupa**, Kıtanın Atlas Okyanusu'na bakan cephesidir. Ancak kuzeydeki İskandinav ülkeleri ve güneyde İber yarımadasındaki İspanya Batı Avrupa içinde ele alınmazlar. Yüzey şekilleri olarak burada Doğu Avrupa düzlüklerinin devamı olan düzlükler ile az yüksek yaşlı dağlar ve bunlar arasındaki çanak şekilli çukurluklar hakimdir. Bununla beraber Belçika ve Hollanda dışında arazinin görünümü yine de çok monoton sayılmaz. Çünkü yaşlı dağların bazıları, Alp sıradağları oluşurken onları meydana getiren iç güçlerin etkisi altında kalarak yer yer parçalanmıştır, yükseltmişler veya çökmüşlerdir.

Yararlanılan Kaynak: Gümüş, E. 2005. *Avrupa Kıtası*. Gümüş, E. ve Güçlü, Y. (Ed). Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. 95-150, Lisans Yayıncılık

- **Kuzey Avrupa**, İzlanda, İsveç, Norveç, Finlandiya ve Danimarka'yı içine alır ve kabaca doğu kesimini Fenno-Sarmatya adı verilen çok eski bir kütle oluşturur. Fenno-Sarmatya'nın İskandinav yarımadasındaki devamı Baltık Kalkanı olarak bilinir.
- İskandinav yarımadasının batı kenarındaki dağlık kütle ise daha ziyade Kaledoniyen kıvrımlarıdır ve buzul aşınımının kuvvetli izlerini taşırlar. Nitekim bu kesim buzulların çekilmesi ile denizin istila ettiği Fjord denilen kıyı şekilleri ve iç kesimlerdeki buzul gölleri ile ünlüdür.
- Aslında Kuzey Avrupa bütünüyle dördüncü zaman buzullaşmalarının meydana geldiği sahadır. Bu nedenle fjordların yanı sıra sayısız buzul gölü, şelaleli akarsu ağları kıtanın bu köşesi için karakteristiktir.

- **Orta Avrupa**, genel hatları ile Tuna ırmağı boyunca sıralanan ülkeleri kapsar. Bölüm, yer şekilleri bakımından üçe ayrılır:
 - **Alp Dağları:** Orta Avrupa ülkeleri içinde özellikle İsviçre ve Avusturya'da görülürler. Kuzey kesimleri oldukça alçalarak Güney Almanya'ya kadar sokulurlar.
 - **Hersinyen Kıvrımları:** Birinci zaman sonlarına doğru meydana gelen bu dağlar, daha sonra aşınıp penneplene haline dönmüştür. Fakat Alp dağlarının oluşumundan etkilenerek, birbirinden faylarla ayrılan yüksek ve alçak kesimler halinde parçalanmışlardır.
 - **Glasyal Ova Düzlekleri:** Bunlar kuzeyde, Kuzey Almanya ve Polonya'da yaygındır. Dördüncü zaman buzullaşmasının izlerini taşır.

Yararlanılan Kaynak: Gümüş, E. 2005. *Avrupa Kitası*. Gümüş, E. ve Güçlü, Y. (Ed). Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. 95-150, Lisans Yayıncılık

- **Güney Avrupa**, Akdeniz'in kuzey kıyıları boyunca uzanan ve Akdeniz ikliminin varlığının hissedildiği ülkeleri içine alan bölümdür. Bu bölüm aynı zamanda Avrupa'nın güneyinde uzanan ünlü Alp sıradağlarını da kapsar. Akdeniz kıyısındaki dar ova şeridinin hemen ardında yükselen bu dağlar çok parçalanmış görüntüdedir.
- Birbirini takip eder halde uzanan asıl Alpler, İsviçre ve Avusturya'yı Güney Avrupa'dan ayıran sınırı oluştururlar. Alpenin, Dinar, Pindus ve Balkan Dağları Güney Avrupa sınırı içindedir. Bu bölgede yer alan ova ve havzaların başlıcaları, Endülüs, Po, Aşağı Tuna, Vardar ve Teselya düzlükleridir.

İklim Özellikleri

- Avrupa kıtası, kutup dairesi içinde kalan kesimi hariç orta iklim kuşağında yer alır ve bu nedenle başlıca özelliği ılıman karakterli olmasıdır. Batıda okyanusal, doğuya doğru karasal, güneyde Akdeniz, kuzeyde dar bir alanda ise Tundra iklimi görülür.
- Kuzeyde dar alanda rastlanan Tundra ikliminde yazlar çok kısa sürer ve buzulların eridiği bu dönemde bataklıklar dikkati çeker. Kıtanın batı sahillerinde Okyanusal iklim etkilidir. Kışlar ılık, yazlar serin geçer. Kışların ılık geçmesi, Atlas okyanusundan batı rüzgarları ile Avrupa kıyılarına gelen Gulf Stream sıcak su akıntısının etkisi ile gerçekleşir. Denize uzak iç ve doğu kesimlerde kış döneminin soğuk ve karlı, yazların sıcak olduğu karasal iklime geçilir.

İklim Özellikleri

- Ülkemizde olduğu gibi Avrupa'nın da Akdeniz'e komşu olan kesimlerinde ise yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır.
- Bir bütün olarak Avrupa'da ortalama sıcaklıklar güneybatıdan kuzeydoğuya doğru düşüş gösterir. Yağış miktarları ise büyük ölçüde röliyefe bağlıdır ve batıdan doğuya doğru azalır. Kıtanın batısı ve orta kesimleri her mevsim yağışlı bir özellik gösterirken, doğu kesimde yağışlar genellikle yaz aylarında, Akdeniz Avrupası'nda ise kışın düşer. Birkaç istisna dışında Avrupa kıtasında alınan yıllık yağış miktarları 500mm ile 1500 mm aralığında kalır.

Bitki Örtüsü Özellikleri

- Avrupa'yı kuzeyden güneye doğru birbirinden farklı dört bitki kuşağına ayırmak mümkündür. Bunlar:
 - Tundalar
 - Orman Kuşağı
 - Step Kuşağı
 - Akdeniz Vejetasyonu'dur.

Yararlanılan Kaynak: Gümüş, E. 2005. *Avrupa Kitası*. Gümüş, E. ve Güçlü, Y. (Ed). Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. 95-150, Lisans Yayıncılık

Hidrografik Özellikler

- Avrupa kıtasında büyük ölçüde yer şekillerinin ana çizgilerine uygun uzanışlı, bol su taşıyan, yoğun bir akarsu şebekesi vardır. Genel katları ile Batı, Orta ve Doğru Avrupa ırmakları ulaşımaya elverişlidir. Buna karşılık Kuzey ve Güney Avrupa ırmakları daha genç, daha eğimli ve dolayısıyla ulaşımdan ziyade hidroelektrik enerji üretimine imkan tanırırlar.
- Volga en uzun Avrupa nehridir ve Hazar denizine dökülür. İkinci uzun nehir, Tuna nehridir ve Karadeniz'e dökülür. Kıtanın doğu kesiminde yer alan başlıca akarsular: Dinyeper, Dinyester, Don, Peçora, Divina ve Uraldır. Orta, batı ve güney kesimlerdeki önemli akarsular: Vista, Oder, Elbe, Weser, Rhine, Rhone, Seine, Adige, Thames ve Po'dur.
- Avrupa'nın en büyük gölü Lagoda'dır. Diđer büyük göller: Onega, Wener, Constance, Luzern, Balaton, Neuchatel, Lemman, Garda ve Como'dur.

Dersi Veren Öğretim Elemanı
Arş. Gör. Dr. Ayla DENİZ